

Kaukana on vaino, riita

■ Historiallisesta Aikakauskirjasta on kuluneena vuonna käyty vilkasta keskustelua, myös omilla palstoilla. Joku ulkopuolinen lienee kuvitellut, että kyse olisi lähes "hätätilasta". Omassa piirissä – toimituksen sisällä ja liepeillä – on keskustelun viriäminen päin vastoin herättänyt optimismia. Puhenvuorot ovat olleet aivan muuta kuin kujilla ja käytävillä "musta tuntuu" -periaatteella laukaistut heitot. Näyttää siltä, että historioitsijoiden joukko on valmis keskustelemaan yhteisistä asioista, ei pelkästään edistämään omaa meritoitumista.

Keskustelukyvyyttömyyttä on toki ollut haavahtavissa. Aikakauskirjaan kirjoituksia tarjoavien määrä ei ole lisääntynyt samassa tahdissa kuin tohtoriksi väitelleiden määrä. Syitä on monia.

Tieteen ja tieteenalan voimakas jakautuminen filosofian, kohteen, menetelmien ja tutkittavan alueen mukaan ovat johtaneet erikoistumiseen ja myös ryhmäkuntaisuuteen. Valtion tiederahoitukseen mutta myös yksityisiin rahoituslähteisiin on pyritty saamaan vaikutusvaltaa. Kilpailua, kompromisseja, linjakkaita ratkaisuja ... Yhteen ajatteluun opetettujen koulukuntien lisäksi voitaisiin puhua myös suosikkiryhmistä.

Kilpailun kovuus – tavoiteltujen vakanssien ja määrärahojen rajallisuus – on hei-

kentänyt myös henkilösuhteita. On ollut sukupolvimurroksia, asemien puolustamista ja tavoittelua, lahjakkuuteen usein liittyvää lapsellisuutta ja itsevarmuutta. Kritiikin kestämissä kulttuuri ei ole ollut paranemaan päin. On syntynyt turhia kaunoja ja asiakeskustelu on joskus kuihtunut riitelyksi. "Erehtymättömät" ovat alttiita hermostumaan.

Aikakauskirja on noudattanut avoimuutta, mutta on niitäkin, jotka katsovat toimituksen tai julkaistujen arvostelujen sortaneen heitä – ehkä vuosikymmeniä sitten. On niitäkin, jotka juoruilemalla lisäävät mielikuvia erimielisyyksistä. Esimerkkinä muistin tarkoitushakuisuudesta ja muistitiedon epäluotettavuudesta taas kannattaa mainita yksi viime vuosien tapaus: kokenut skribentti väitti eräässä juhlakirjassa merkkipäiväprofessorin muka lopettaneen kirjoittamisen Historialliseen Aikakauskirjaan. On ilmeistä, että kirjoittaja itse ei kuulunut edes aikakauskirjan lukijoihin. Ikävä kyllä, sillä *littera scripta manet*. Ei olisi ihmeellistä, mikäli jokunen eteensä katsova tutkijanalkukin katsoisi artikkelien kirjoittamisen uralleen epäedulliseksi.

Selvää myös on, että tutkijain elinolot ovat muuttuneet. Aiemmin kirjoittajakunnan enemmistönä olivat yliopistovirkkojen – sil-

loin varsin harvat – haltijat ja muutamat muut, jotka nauttivat valtion tai kunnan viroissa pitkää ja turvallista leipää. Alle puolessa vuosisadassa on tilanne vaihtunut. Laajan tohtoripiirin elämäntapana on taiteilu apurahoin ja määräaikaisten tutkijaviroin eläkeikään asti. Kilpailu on hengästyttävä, ja nopea sivujen tuottaminen on ajan henki. Kentän eriytyessä rahan myöntäjien on yhä vaikeampi arvottaa laatua.

Esseiden ja lyhyiden artikkelien kirjoittamisen taito on ollut kesannolla. On helppompaa ja suhteellisesti nopeampaa kirjoittaa pitkästi ja yksityiskohtia luetellen kuin pelkistetysti ja osuvasti analysoiden. Muista tieteistä omaksuttujen menetelmien hallitseminen on ajoittain saanut keskeisen, jopa ajattelua ja kirjoitustaitoakin syrjivän aseman. Sinänsä positiivinen vuorovaikutus ulkomaiden tutkimukseen on houkutellut englanniksi ajattelemiseen ja oman kielen unohtamiseen.

Kun määrästä on tullut merkittävä kriteeri, aikakauskirjalle ominainen kirjoittaminen saa odottaa mahdollisen vakinaisen yliopistoviran saamiseen, ja siinä vaiheessa saattaa tällaisen kirjoittamislahjan oppiminen olla jo myöhäistä. Ilmaisun lahja ja kyky rakentaa teksti kiinnostavaksi eivät aina seuraa

tieteellisen ajattelun kyvyn ja tutkimustaidon mukana. Erikoistumisen myötä on ”yleistieto” ohentunut, ja samalla on heikentynyt kyky sijoittaa omat tutkimustulokset laajempiin yhteyksiin.

Näiden jeremiadien jälkeen – itsekritiikki kuuluu ns. koulutukseen – on taas syytä korostaa, että kaikesta pienestä kiusasta huolimatta asiat eivät ole huonosti. Historiallinen Aikakauskirja on edelleen saanut laadukkaita kirjoituksia. ”Kirjoituskyvyttömyys” ei ole vallitseva piirre tieteenalan piirissä. Jo ennen tutkijauran aloittamista hyväksi kirjoittajiksi osoittautuneiden taito ei tietenkään katoa, ja mm. Historiallisella Aikakauskirjalla oli kuluneiden kymmenen vuoden aikana joukko toimittajia, jotka ovat valiojoukkoa myös kirjoittajina ja jotka itse kirjoittivat lehteen, minkä kiireiltään ehtivät. Yhtä ilahduttavaa on, että Suomen eri puolilla putkahtaa jatkuvasti esiin innokkaita kynänkäyttäjiä, jotka kirjoittavat ennakkoluulottomasti ja kuvia kumartamatta.

Nyt merkit siis viittaavat siihen, että eriseuraisuuden kulminaatiopiste on ohitettu.

Kiitokset Historiallisen Aikakauskirjan ystäville, kirjoittajille ja lukijoille, siirtyesäni toiveikkaana lukijakuntaan.

O.M.